

UOT 81:002

<https://doi.org/10.59849/2218-4783.2024.1.262>

KÜBRA VƏLİYEVA

TƏSİRLİK HALDA İŞLƏNƏN CÜMLƏ ÜZVLƏRİ (MƏNSUBAT) VƏ
“ŞƏRHUL-KAFİYƏ” ƏSƏRİNDƏ RADİYYUDDİN ƏL-ASTARABADİNİN
BU HAQDA FİKİRLƏRİ

Ərəb dilçilik elminin orijinal xüsusiyyətlərini, özünəməxsus spesifik cəhətlərini müəyyənləşdirmək üçün nəhv elmini təşkil edən mənsubat (təsirlik halda işlənən cümlə üzvlərini) söz qrupunu bilmək olduqca mühümdür. Buna dair qrammatiklər klassik ərəb dilində çox mühüm və dəyərli əsərlər yazıblar. Radiyyuddin əl-Astarabadinin “Şərhu Radi aləl-Kafiyə fi ilmin-nəhv val-irab” (“Razinin “kafiyə”yə sintaktik baxımdan şərh”) əsəri buna nümunədir.

“Şərhul-kafiyə” əsərinin müəllifi Radiyyuddin Məhəmməd bin əl-Həsən əl-Astarabadinin (?-1287) ərəb dilinin inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. Radiyyuddin əl-Astarabadi ərəb dilçiliyində İbn əl-Hacibin “əl-Kafiyə” və “əl-Şafiyə” kitablarına şərh yazan məşhur qrammatik alimdir. Nəhv və sərf elmlərini mükəmməl bilən əl-Astarabadi bu sahədə dərin iz buraxmışdır.

Radiyyuddin əl-Astarabadinin ərəb dilində yazdığı bu kitabda nəhv elmi asan və sadə bir dillə izah edilmişdir. Əs-Suyuti bu kitab haqqında demişdir ki, heç bir şərh “Kafiyə” qədər ərəb dilinin qrammatikasını əhatəli və gözəl bəyan etməmişdir.

Məqalədə “Şərhu Radi aləl-Kafiyə fi ilmin-nəhv val- irab” əsərinin I hissəsində olan söz qrupları barədə məlumat verilir. Həmçinin əl-Astarabadinin mənsubat və məfulun mutlaq (sərbəst tamamlıq) barədə izahları diqqətə çatdırılır.

Ərəb dilinin qrammatikasının öyrənilməsinə xidmət edən bu əsərin araşdırılıb tədqiq olunması olduqca əhəmiyyətlidir.

Açar sözlər: Şərhul-kafiyə, ərəb dili, mənsubat, təsirlik hal, məfulun mutlaq (sərbəst tamamlıq), Radiyyuddin əl-Astarabadi, Naxçıvan.

Giriş. Radiyyuddin əl-Astarabadinin “Şərhu Radi aləl-Kafiyə fi ilmin-nəhv val- irab” (“Razinin “kafiyə”yə sintaktik baxımdan şərh”) əsəri AMEA Naxçıvan Bölməsi Əlyazmalar Fondunda qorunub saxlanılan dəyərli əsərlərdən biridir. Ərəb dili qrammatikasının sintaksis bölməsini əhatə edən əsər hicri qəməri 1268 (1851)-ci ildə yazılmışdır. Nəsx xətti ilə işlənmiş kitab iki cilddən ibarətdir. Həcmi 209 vərəqdən (I cild 94, II cild isə 115 vərəq) ibarət olan əsər ərəb dilində yazılmışdır.

“Şərhu Radi aləl-Kafiyə fi ilmin-nəhv val-irab” əsərinin I hissəsində kəlmə və cümlələrin irab vəziyyətlərinə görə mərfuat (adlıq halda işlənən cümlə üzvləri), mənsubat (təsirlik halda işlənən cümlə üzvləri), məcruat (yiyəlik halda işlənən cümlə üzvləri) bölmələri yer almışdır.

Mərfuat bölməsində fail, tənazu, faili söylənilməyənin məfulu (naibul-fail), mübtəda, xəbər, innə və bacılarının xəbəri, cinsini inkar edən lə'nin xəbəri, leysəyə bənzəyən mə və lə'nin ismi və s. cümlə üzvləri haqqında danışılır.

Mənsubat bölməsində məfulun mutlaq, həzful-feil, məfulun bihi, tərxi, munədə, nida, həzf hərfi nida, ixtisas, iştiğal, təhzir, məfulun fih, məfulun məahu, hal, təmyiz, musənnə, xəbəri kənə və əxavətiyə, ismu innə və əxavətiyə, lə əlləti linəfyil-cins, xəbəri mə və lə muşəbbəhətəyini bi leysə haqqında bəhs olunur.

Məcruat bölməsində isə mudafu ileyhi, izafət, əsməul-sittə, təvabi, nəat, təkid və onun növləri, bədəl, atf, atful-bəyan adlı qrammatik mövzular verilmişdir.

Təsirlik halda işlənən cümlə üzvləri (mənsubat). “Sözlər sonlarının dəyişməsinə, fleksiya əlamətləri qəbul etməsinə görə 4 qrupa bölünür: 1) mərfuat (adlıq halda olanlar); 2) mənsubat (təsirlik halda olanlar, idarə edilənlər); 3) məcruat (yiyəlik halda olanlar); 4) məczum (qısa şəkildə olan – muzare)” [3, s. 76].

Bəsrə qrammatika məktəbinin nəzəri-metodoloji əsaslarını şərh edən professor Vasif Məmmədəliyev mənsubatın da öz növbəsində 8 söz qrupuna bölündüyünü qeyd edir: “məful (məfulun, məfulun bihi, məfulun məahu, məfulun fihi), hal, təmyiz, istisna, “innə” tipli sözlərin isimləri, “leysə” mənasında işlədilən “ma” və “la”, “latə” və “in”in xəbəri, “lən”, “ən” tipli sözlərdən sonra arzu şəklində işlədilən muzare” [3, s. 76].

Məhəmməd Mühyiddin Əbdülhəmid mənsubatı 15 başlıq altında izah edir:

المنصوبات خمسة عشر، هي: 1- المفعول به، و2- المصدر، و3- ظرف الزمان و ظرف المكان، و4- الحال، و5- التمييز، و6- المستثنى، و7- اسم "لا"، و8- المنادى، و9- المفعول من أجله، و10- المفعول معه، و11- خبر ("كان" وأخواتها)، و اسم ("إن" وأخواتها)، والتابع للمنصوب، و هي أربعة أشياء: 12- اللتغ، و13- العطف، و14- التوكيد، و15- البدل.

Mənsubatın sayı on beşdir və onlar aşağıdakılardan ibarətdir: 1 – vasitəsiz tamamlıq; 2 – məsdər; 3 – yer və zaman zərfi; 4 – tərz-i-hərəkət və hal-vəziyyət zərfliyi; 5 – təmyiz; 6 – istisna; 7 – “la” ədatının ismi; 8 – xitab; 9 – kəuzativ tamamlıq; 10–birgəlik tamamlığı; 11 – (“kənə” və bənzərlərinin) xəbəri, (“innə” və bənzərlərinin) ismi; dörd predmeti əhatə edən təsirlik hal əlavələri; 12 – atributiv əlavə; 13 – birləşdirici əlavə; 14– təkid; 15 – əvəzedici əlavə” [1, s. 303].

“Şərhu-kafiyə” əsərində təsirlik halda işlənən cümlə üzvləri (mənsubat) və onların sintaktik təhlili ilə bağlı şərh. Mənsubat bəhsi İbn əl-Hacib və Radiyyuddin əl-Astarabadinin əsərlərində geniş anlamda şərh olunmaqdadır. Radiyyuddin əl-Astarabadi “Şərhu-Kafiyə” əsərində nəhv mövzularını təhlil edərkən əvvəlcə İbn əl-Hacibin yazdığı qrammatik qaydaları xatırlatmış, sonra isə öz fikirlərini qeyd edərək mövzunu şərh etmişdir. Əsərdə yeni qrammatik mövzu izah edilməzdən əvvəl səhifənin əvvəlində onun adı verilmişdir.

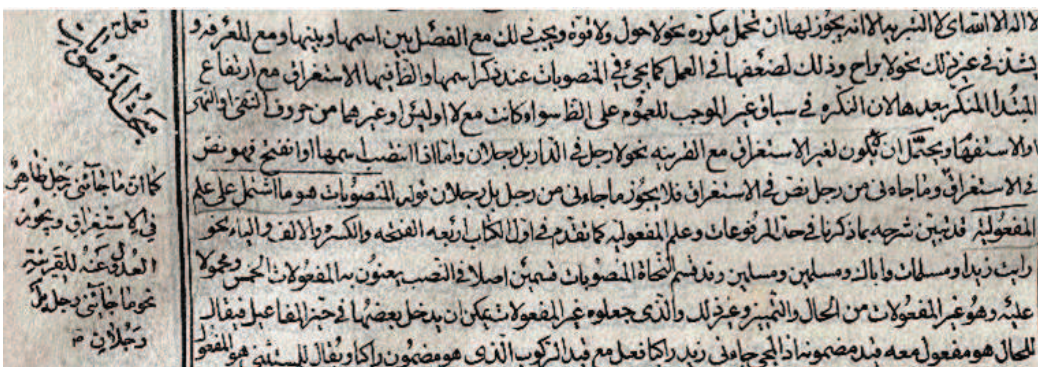
Radiyyuddin əl-Astarabadinin İbn əl-Hacibə yazdığı “Şərhu-Kafiyə” əsərinin mənsubat bəhsində nəhvə dair mövzuların bir neçəsinə müxtəsər formada nəzər salmaq:

Mənsubat (təsirlik halda olanlar, idarə edilənlər) mövzusu (بحث المنصوبات)

Mənsubatın ümumi mənası:

قوله: المنصوبات هو ما اشتمل على عَمِّ المفعولية.

İbn əl-Hacibin sözü: “Mənsubat məfulluq əlaməti daşıyan deməkdir” [2, s. 30].

Şəkil 1. “Şərhu Radi al-El-Kafiyah fi ilmin-nahv” əsərində “Mənsubat” bəhsi.

Əl-Astarabadi: Mənsubatın əlamətləri fəthə (الفحة), kəsre (الكسرة), əlif (الألف) və ya'dir (الياء). Məsələn, رأيت زيدا – Zeydi gördüm, مسلمات – müsəlman qadımları, مسلمين أبك – sənin atanı və iki müsəlmanı, مسلمين – müsəlmanı sözləri kimi (şəkil 1).

Əl-Astarabadi İbn əl-Hacibin rəf (adlıq hal), nəsb (təsirlik hal), cərr (viyəlilik hal) əlaməti haqqında fikrinə münasibət bildirərək qeyd edir: “Bilin ki, isim kəlamın dirəyidir”.

Rəf halın (adlıq hal) əlaməti üç şeydir: damma (الضم), əlif (الألف) və vav (الواو). Məsələn, جاء مُسَلِّمٌ، مُسَلِّمَان، مُسَلِّمُونَ، أَبُوكَ.

Nəsb halın (təsirlik hal) əlaməti dörd şeydir: fəthə (الفتح), kəsre (الكسرة), əlif (الألف), və ya'dir (الياء). Məsələn, إنَّ مُسَلِّمِينَ، إنَّ مُسَلِّمِينَ، إنَّ أَبَاكَ، إنَّ مُسَلِّمَاتٍ، إنَّ مُسَلِّمَاتٍ sözlərindəki kimi.

Cərr halın (viyəlilik hal) əlaməti üç şeydir: kəsre (الكسرة), fəthə (الفتح), və ya'dir (الياء). Məsələn, بِأَبِيكَ، بِمُسَلِّمِينَ، بِمُسَلِّمِينَ، بِأَحْمَدٍ، بِزَيْدٍ sözlərindəki kimi.

Nəhvçilər mənsubatı iki hissəyə bölürlər: Nəsbə (təsirlik halda) əsl olanlar, ona beş məful kömək edir. Buna hal (الحال), təmyiz (التمييز) və s. göstərmək olar. Necə ki, bunlar sözü qeyri məful edir və onların bəzisinin məfulun yerinə daxil olması mümkündür. Və hal (الحال) üçün deyilir: o məhdudiyyətli bir məfuldur. جاءني زيد ركبًا – Zeyd minərək mənə gəldi. Burada ركبًا – “minərək” sözü ركب – “minmə” sözünün tərkibini təşkil edir.

İbn əl-Hacib müstəsna üçün deyir: onun adlanmasında azaltma üstünlük təşkil edir, deyilməsi şərtlə məful olur. Məful başqa bir şeyə məhdudiyyət qoymursa, o məfulun mutlaqdır (المفعول المطلق). Necə ki, məfulun məahu (المفعول معه) və məfulun ləhu (المفعول له) gəlir, bunlar iki məfulun meydana gəlməsi üçün nəsbə (təsirlik h.) əslən olur. Deyilməlidir ki, nəsb halın əlaməti beş məful, hal, təmyiz, müstəsna, ismu “إنَّ” və ismu “لا”, xəbəru “ما” və xəbəru “أخواتها”-dir.

“Məfullar (المفاعيل) beşdir: məfulun bihi (المفعول به), məfulun mutlaqun (المفعول المطلق), məfulun ləhu (المفعول له), məfulun fihi (المفعول فيه) və məfulun məahu (المفعول معه)” [6, s. 312].

Tamamlıq feli xəbəre, həmçinin ismi xəbəre aid olur. Tamamlıqlar ismin təsirlik halında və bəzi ön qoşmalarla işlənən sözlər və birləşmələrlə ifadə olunub, əşya bildirir. Tamamlıqlar hərəkətin təsirinə məruz qalan, hərəkətin icrası nəticəsində yaranan, hərəkətin çıxdığı, yönəldiyi obyekt, əlamətin (geniş mənada) müqayisə obyektini və s. ifadə edir. “Vasitəsiz tamamlığa gəlincə, o, hərəkətlə bilavasitə (müstəqim) bağlı olub, hərəkətin təsirinə məruz qalan obyekt ifadə edir. Vasitəsiz tamamlıqlar ismin təsirlik halı ilə idarə olunur” [1, s. 305].

“Şərhul-kafiyə” əsərində məfulun mutlaq mövzusu (مبحث المفعول المطلق).

قوله: فمنه المفعول المطلق، وهو اسم ما فعله فاعل فعل مذكور بمعناه.

İbn əl-Hacibin sözü: Məfulun mutlaq, cümlədə aşkar formada zikr olunan feil ilə eyni mənaya gəlib failin etdiyi hərəkəti göstərən ismidir.

Əl-Astarabadi bu sözü öz fikirləri ilə dəyərləndirmişdir. Ona görə İbn əl-Hacib فاعلُ مذكور – “Vurmağı bəyəndim” kimi ifadəsi ilə أُعْجِبْتِي الضَّرْبُ ifadəsi ilə “zikr edilən felin faili” ifadəsi ilə “فَاعِلُ مذكور” cümlələri bu tərifi xaricindən kənarda saxlamaq lazımdır. Çünki zikir olunan cümlədəki الضَّرْبُ – “vurma” hərəkətini أُعْجِبْتِي feilinin faili deyil, başqa bir felin faili icra etmişdir. Çünki bu kəlmənin öz-özünün faili olması, yəni öz-özünü reallaşdırması mümkün deyil. Əl-Astarabadi yenə İbn əl-Hacibin بِمَعْنَاهُ ifadəsi ilə كَرِهْتُ قَيْلِي – “ayağa qalxmağımı bəyənmədim” kimi cümlələri tərifi əhatə dairəsindən kənara çıxardığını bildirmişdir. Çünki verilən misaldan da görüldüyü kimi, hər nə qədər قَيْلِي hərəkətini zikir olunan felin faili reallaşdırsa da burdakı məsdər mənə etibarını ilə felin sinonimi deyil.

Əl-Astarabadi məfulun mutlaqın həqiqi məful olmasını zikr olunan feldən failinmeydana çıxmasına görə təsdiqləmişdir. Məsələn, ضرب زيد ضرباً – Zeydi döydü (hərəkət: Zeydi döyməklə döydü). Burada məsdər ضرب – döymək felindən alınmışdır.

Bir sıra dillərdə təzi-hərəkət bəzən feli xəbərle eyni kökdən ibarət olan isim vasitəsi ilə ifadə edilir. Bu növ ifadə forması ərəb dilində də çox geniş yayılaraq həm də təkə fellərlə deyil, məsdər, fail, məful və bir sıra sifətlərlə də işlənir. “Belə tərkiblərdə təzi-hərəkət bildirmək məqsədilə işlədilən isim aid olduğu felin, məsdərin, fail, məful və ya sifətin təsirlik hal vasitəsilə idarə edib-etməməsinə, felin məlum və ya məchul növdə olub-olmamasına baxmayaraq, daim təsirlik halda olur və xidmət etdiyi sözü mənə etibarlı ilə tamamlasa da, icra edilən işin və ya hərəkətin bilavasitə təsir obyektini vəzifəsini daşımır. Ərəb qrammatikasında bu cür tamamlıqlara المفعول المطلق – “sərbəst (azad) tamamlıq” deyilir. Sərbəst tamamlıqlar əsasən məsdərlərlə ifadə olunur” [4, s. 225].

“Reji Blaşer və Moris Qodefroy qeyd edirlər ki, mütləq tamamlıq adı altında ərəb qrammatikləri təsirlik halda olan təzi-hərəkət zərflərini nəzərdə tuturlar” [1, s. 317].

“Mütləq tamamlıq eyni feldən, yaxud onun sinonimindən sonra gələrək onun mənasını qüvvətləndirən məsdər, yaxud məsdəri əvəz edən sözdür” [6, s. 312].

İbn əl-Hacibə görə, سَمِعْتُكَ، حَمَنًا، وَرَعِيًّا kimi məsdərlərin feillərinin həzfi (silinməsi) vacibdir. Əl-Astarabadi isə bu məsdərlərin məcburi olaraq silinməsi üçün iki şərt irəli sürmüşdür. Bunlardan ilki sözügedən məsdərlər ilə bağlı olan fail və ya məfulların bir hərflu cər ilə müəyyən olunması lazımdır. Fail üçün سَمِعْتُكَ və məful üçün دَا سَمِعْتُكَ misalları verilə bilər.

İkinci şərt isə bu məsdərlərə bağlı olan fail və ya məfulların izafət tərkibiylə təyin edilməsidir. Burada failə nümunə olaraq صَيَّغَةَ اللَّهِ – “Allahın (verdiyi) rəngi ilə boyandıq”, سَمِعْتُكَ وَ مَعَاذَ اللَّهِ və سَمِعْتُكَ (Bu) Allahın vəd etdiyidir” ayətləri; məfula nümunə olaraq سَمِعْتُكَ وَ مَعَاذَ اللَّهِ və سَمِعْتُكَ tərkibləri göstərmək olar.

“Əl-Astarabadiyə görə əgər məsdərlər fail və ya məfulları təyin edilmədən adı çəkilirsə bu təqdirdə fellərinin həzfi vacib deyil caiz olur” [5, s. 66].

Məlum olduğu kimi məfulun mutlaq olan məsdərin ləfzi بَيْنَ يَدَيْهِ نَتَبَّيَلَا – “Bütün varlığın ilə Ona yönəl” misalında görüldüyü kimi feilin ləfzinə uyğun, bəzən də نَتَبَّيَلَا وَ جَلَسْتُ misalındakı kimi eyni mənəli başqa bir məsdər ləfzi ilə işlənə bilər.

Sibəveyhiyə görə məsdər hər iki şəkildə də var olan fel ilə mənsub olur. Buna görə o ilk misalı بَيْنَ يَدَيْهِ وَ نَتَبَّيَلَا şəkildə, ikinci misalı isə جَلَسْتُ وَ جَلَسْتُ şəkildə qeyd etmişdir.

“Əl-Astarabadi zərurət olmadığı müddətcə təxmin etməməyin vacibliyini qeyd edərək Sibəveyhinin bu görüşünə qarşı çıxmış, bu yerdə əl-Mübərrədin qənaətinə yaxınlaşmışdır. Əl-Mübərrədə görə adı çəkilən məfullar aşkar fellə mənsub olurlar” [5, s. 113].

Əl-Mübərrəd məfulun mutlaq mövzusunda رَجَعَ الْقَهْرَى – “məğlub olub dalı-dalı qayıtmaq” və حَقَّدَ الْقَرْصَاءَ – “Bağdaş qurub oturmaq” misal nümunələrindəki məfulun mutlaqların əslində məsdərin sifəti olduğunu iddia etmişdir. Buna görə adı çəkilən məfullar رَجَعَ الْقَهْرَى – “məğlub olub dalı-dalı qayıtmaq”, حَقَّدَ الْقَرْصَاءَ – “bağdaş qurub oturmaq” şəklini alır.

Bəzi kufəlilər isə hər nə qədər istifadə olunmasa da bu məfulların öz sözlərindən oxşar bir fel ilə mənsub olduğu fikrini söyləmişlər. تَقَرَّصَ الْقَرْصَاءَ وَ تَقَهَّرَ الْقَهْرَى misal-larında olduğu kimi.

Əl-Astarabadi adı çəkilən isimlərin bir şeyin sifəti olaraq gəldiyinə və ya fellərin var

olduğuna dair səmədan bir dəlil tapılmadığı zəmnində hər iki görüşü də tənqid etmişdir. Ona görə bu “dəlilsiz hökm qoyma”dır.

Nəticə. Ərəb qrammatikasında təsirlik hal və felin arzu forması nəsb (və ya mənsub) kateqoriyası kimi əsaslandırılır. Mənsubat (المُنْصُوبَاتُ) nəsb halındakı kəlmə və cümlələrdir. Məşhur qrammatik alim Radiuddin əl-Astarabadi “Şərhu Radi əl-Kafiyə fi ilmin-nəhv vəl-irab” (“Razinin “kafiyə”yə sintaktik baxımdan şərhini”) adlı əsərində nəhv mövzularını geniş və əhatəli formada izah etmişdir.

Əl-Astarabadi “Şərhu-kafiyə”nin mənsubat bəhsində də İbn əl-Haciblə yanaşı bir neçə qrammatikin adını çəkərək onların da fikirlərini zikr etmişdir. Onların adını qeyd edərkən çox az miqdarda qaynaq göstərmişdir. O, İbn əl-Hacibin və həmçinin özünün də söylədiyi tərifləri zikr etdikdən sonra, səbəblərini də aşkar formada izah etmişdir. Əl-Astarabadiyə məxsus mülahizələri tədqiq edib öyrənmək nəhv elminin öyrənilməsi yolunda böyük bir zəmindir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov İ.Ə. Ərəb dilində sintaktik kateqoriyalar və bəlağət. Bakı: Bakı Çap Evi, 2011, 440 s.
2. Əl-Astarabadi R. Şərhu Radi əl-Kafiyə fi ilmin nəhv və irab: 2 cildə. I c., 1268 h.q. AMEA Naxçıvan Bölməsi Əlyazmalar Fondu. Şifr: D-44/264, 94 s.
3. Məmmədaliyev V.M. Ərəb dilçiliyi, ali məktəb dərslisi. Bakı: Maarif, 1985, 288 s.
4. Məmmədova K.Ə. Əkbərova T.Ə. Ərəb dili. Bakı: Nurlar, 2018, 392 s.
5. Yazquliyev A. Esterabadi və Şərhu-kafiyəsi işığında nahiv ilmindeki yeri. Bursa, 2005, 160 s.
6. شرح الألفية لابن مالك. تأليف الحسن بن قاسم المرادي. تحقيق الدكتور فخر الدين قباوة، الجزء الأول، دار مكتبة المعارف للطباعة و النشر، بيروت – لبنان، الطبعة الأولى 2007 م – 1428 هـ، 687 ص.

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: kubra.valiyeva@yahoo.com

Kubra Valiyeva

CONSTITUENT USED IN THE ACCUSATIVE CASE (MANSUBAT) AND THOUGHTS OF RADIUDDIN AL-ASTARABADI IN THE WORK OF “SHARHUL-KAFIYYAH”

To identify the original features of Arabic linguistics and its specific features, it is important to know the group of words that make up the science of nahw (constituent used in the accusative case). Grammarians have written essential and valuable works in classical Arabic. Radiuddin al-Astarabadi's work “Sharhu Radi al-Kafiyah fi ilmin-nahw wal-irab” (“Razi's interpretation of “Kafiyah” from a syntactic point of view”) is an example of this.

Radiuddin Muhammad bin al-Hasan al-Astarabadi (?-1287), the author of “Sharhul-Kafiyah” had great contributions to the development of the Arabic language. Radiuddin Al-Astarabadi was a famous grammatical scientist in Arabic linguistics who commented on Ibn al-Hajib's books “Al-Kafiyah” and “Al-Shafiya”. Al-Astarabadi, who knew perfectly the sciences of nahw and sarf, had left a deep mark in this field.

In this book written in Arabic by Radiuddin al-Astarabadi, the science of nahw was explained in an easy and simple language. As-Suyuti said about this book that no commentary had comprehensively and beautifully declared the grammar of the Arabic language as “Kafiyyah”.

The article provides information about word groups in the first part of the work, “Sharhu Radi al-Kafiyyah fi ilmin-nahw wal-irab”. Also, Al-Astarabadi’s explanations about the mansubat and the mafulun mutlaq (independent object) were brought to attention.

It is crucial to research and study this work, which serves the study of the grammar of the Arabic language.

Keywords: *Sharhul-kafiyyah, Arabic language, mansubat, accusative case, mafulun mutlaq (independent object), Radiuddin al-Astarabadi, Nakhchivan.*

Кубра Валиева

ЧЛЕНЫ ПРЕДЛОЖЕНИЯ, УПОТРЕБЛЯЕМЫЕ В ВИНТЕЛЬНОМ ПАДЕЖЕ (МАНСУБАТ), И МНЕНИЕ ОБ ЭТОМ РАДИУДДИНА АЛЬ-АСТАРАБАДИ В «ШАРХУЛЬ-КАФИИ»

Для выявления оригинальных особенностей арабской лингвистической науки, ее специфических аспектов достаточно важно знать группу слов, составляющих науку нахв (членов предложения, употребляемых в винительном падеже). Об этом грамматики написали очень важные и ценные работы на классическом арабском языке. Примером этого является труд Радиуддина аль-Астарабади «Шарху Ради аль-Кафия фи ильмин-нахв-аль-ираб» («Комментарий Рази к «Кафии» с синтаксической точки зрения»).

Радиуддин Мухаммад бин аль-Хасан аль-Астарабади (?-1287), автор «Шархуль-Кафии», внес большой вклад в развитие арабского языка.

Радиуддин аль-Астарабади – известный грамматик, написавший комментарий к книгам Ибн аль-Хаджиба «Аль-Кафия» и «Аль-Шафия» по арабскому языкознанию. Аль-Астарабади, прекрасно владеющий науками нахв и сарф, оставил глубокий след в этой области.

В этой книге, написанной Радиуддином Аль-Астарабади на арабском языке, наука нахв объясняется простым и понятным языком. Ас-Суюти сказал об этой книге, что ни один комментарий не содержал столь всеобъемлющего и красивого изложения грамматики арабского языка, как “Кафия”.

В статье приведены сведения о группах слов в первой части произведения «Шарху ради ала-Кафия фи ильмин-нахв-аль-ираб». Также обращается внимание на пояснения аль-Астарабади об относительном и абсолютном мутлаге (свободное дополнение).

Очень важно исследование этого труда, который служит изучению грамматики арабского языка.

Ключевые слова: *Шархуль-Кафия, арабский язык, мансубат, винительный падеж, мафулун мутлаг, Радиуддин аль-Астарабади, Нахчыван.*

(Filologiya elmləri doktoru Fərman Xəlilov tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlkin variant 29.02.2024
Son variant 29.03.2024